

Emocionálne čítanie staršej európskej literatúry

Téma v časopise *World Literature Studies* 2/2027

Zostavujú: Jana Truhlářová, Ján Živčák (Ústav svetovej literatúry SAV, v. v. i.)

Emóciám a afektivite vo vzťahu k starším európskym literatúram (stredovek – začiatok osvietenstva) sa čoraz častejšie venuje najmä odborná obec v anglofónnom a frankofónnom priestore. V nadväznosti na priekopnícke monografie o dejinách emócií na prelome 20. a 21. storočia (Rosenwein 1999, Boquet – Nagy 2015, Corbin – Courtin – Vigarello 2016 a i.) sa ich výskumy zameriavajú jednak na literárne reprezentácie afektov (prežívanie postáv), jednak na afektívne pôsobenie literatúry na dobové publikum (napr. Larrington 2024, Mathieu-Castellani 2012, Dion 2012). Záujem o recepcný kontext prirodzene súvisí s kolektívnou a ústnou formou cirkulácie diel, ktorá dominovala ešte v posledných storočiach stredoveku a v prípade rečníckych a spravodajských žánrov či folklóru aj neskôr. Možnostiam afektívneho pôsobenia staršej literatúry naprieč stáročiami, t. j. na moderné publikum, sa však doposiaľ venovala len okrajová pozornosť. Ide pritom o otázku, ktorá opodstatňuje samotný záujem literárnej vedy o staršie texty – ak ich, pravda, nechceme vnímať len ako historické dokumenty – a môže sa oprieť o teoretické práce o imerzívnom, empatickom a hodnotovom čítaní (Bloch 2010, Patoine 2015 a i.).

Ak sa zrod literárnej medievalistiky v 19. storočí spája s filológiou a pramennými edíciami, prvé pokusy o adaptáciu či preklad starých textov do moderných jazykov boli často motivované túžbou očariť, nadchnúť čitateľskú obec a nechať ju „precítiť“ vnútorné hnutia postáv. Azda najikonickejšie sú v tomto smere iniciatívy Josepha Bédiera, autora *Románu o Tristanovi a Izolde*, ktorý ukázal, že „stredovekú literatúru možno mať naozaj rád“ (Corbellari 1997, 30). Christopher Lucken (2014) zasa nedávno pripomenul, do akej miery je za dnes samozrejмый konsenzus o nadčasovosti *Piesne o Rolandovi* zodpovedný Léon Gautier – ten, ktorý v prvom zväzku monumentálnej syntézy *Les épopées françaises* prepísal opisoval, ako videl francúzskych robotníkov plakať nad scénou Rolandovej smrti (2. vyd., 1878, 190 – 191). Aj fascinácia poéziou François Villona má do veľkej miery afektívny základ. Súcit s tragickým osudom kriminálnika, no zároveň kajúcnika sa dovoľávajú nielen úvodné riadky biografickej štúdie od Augusta Longnona (1877, 1), ale aj state slovenských a českých villonológov vrátane Jozefa Felixa. Ako ukazujú nedávne výskumy, kľúčový román 1. polovice 17. storočia *Astrea* bol v 19. storočí tiež „oživovaný“ v kontexte animozít medzi progresívcami a klerikálmi (De Craim 2013). Hoci od 40. rokov 20. storočia sa angloamerická nová kritika rázne dištancovala od toho, čo nazývala kritickým impresionizmom a afektívnym omylom (Wimsatt – Beardsley 1949), emócie v uvažovaní a písaní o staršej literatúre rehabilitovala recepcná estetika, teória fikcie, kognitívna literárna veda, ako aj feministické a postkoloniálne prístupy.

Zámerom témy časopisu *World Literature Studies* 2/2027 je prehĺbiť tieto úvahy a vytvoriť priestor na sústredený výskum rôznych aspektov emocionálnej komunikácie medzi modernou čitateľskou verejnosťou a literatúrou od stredoveku po osvietenstvo v európskych krajinách a kultúrnych systémoch (Francúzsko, Veľká Británia, po nemecky hovoriace oblasti, Španielsko, Taliansko, Čechy atď.). Štúdie vo francúzskom, anglickom, českom alebo slovenskom jazyku sa môžu orientovať na nasledujúce oblasti:

1. Pocitové a hodnotové čítanie ako prostriedok aktualizácie staršej európskej literatúry v súčasnosti

Do akej miery je dnes v literárnej vede, ale aj v didaktike (Baroni – Rodriguez 2014) užitočná obhajoba nadčasovosti staršej literatúry cez dôraz na axiológiu a na potešenie z čítania? Treba aj naďalej legitimizovať nielen emóciu ako fakt textu, ale aj čitateľskú

emóciu? Je možné pestovať takýto postoj a vyhnúť sa zároveň postteoretickému pátosu, ktorý petrifikuje kánon a znemožňuje zdravú podozrievavosť k fikcii (Bouju – Gefen 2013, 10)? K akým výsledkom sa vďaka nemu možno dopracovať? Príspevky môžu byť zamerané materiálovo (čitateľský potenciál konkrétneho diela, prípadne korpusu diel), teoreticky, ale vítané sú aj výskumy čitateľského správania ukotvené v sociológii, teórii fikcie a kognitívnej literárnej vede.

2. Aspekty očarenia a afektivity v prácach významných historikov literatúry

Ako už zaznelo, diskusia o čitateľskej prístupnosti a príťažlivosti staršej literatúry nemôže ignorovať dejiny literárnej vedy ako akademickej disciplíny a literárnohistorické práce, ktoré sú vo výskume toho-ktorého obdobia – často aj vďaka svojej „čítavosti“ – priekopnícke. Napokon, čoraz viac hlasov poukazuje na epistemologickú nemožnosť dokonalého kritického odstupu, a to nielen v humanitných vedách (Héas – Zanna 2021, Petit 2022). Metakritické štúdie (napr. Tourdoire-Surlapierre 2013) ukážu, akú úlohu zohrala afektivita a subjektívne nadšenie vedcov v postupnom utváraní sa jednotlivých subdisciplín literárnej historiografie (medievalistika, tzv. *Early Modern Studies*, výskum baroka a klasicizmu) a v dokazovaní ich spoločenskej užitočnosti.

3. Čitateľské, resp. vedecké nadšenie a riziko anachronizmu

Ak sa Léon Gautier svojím zápalom zaslúžil o popularizáciu *Piesne o Rolandovi*, jeho interpretácia bola zároveň kontaminovaná patriotizmom a vniesla do výučby stredovekej literatúry vo Francúzsku prvok, ktorý bol nielen ideologicky problémový, ale aj anachronický (Van Hemelryck 2009). Tak ako ostatné metódy oživovania minulosti, aj afektívne čítanie neraz zotieralo „inakosť“ starších období dejín literatúry (Jauss 1977) a zotiera ju dodnes v prospech akejsi „minulosti bez dejín“ (Bartholeyns 2010). Hoci by bolo možné uvažovať aj o filiáciách medzi Gautierom a zneužívaním minulosti v súčasných reakcionárskych komunitách (online priestor krajnej pravice; François 2020), číslo zacieli pozornosť skôr na akademickú sféru. Anachronizmy sa totiž prejavujú v širšom spektre metodologických trendov s angažovaným rozmerom, aj keď ich etické zázemie a miera reflexivity bývajú (radikálne) odlišné. Spoločenské a literárne fakty minulosti sa môžu vytrhávať z ich pôvodného kontextu cielene (Besson 2025), ale aj nevedome. Do akej miery a za akých podmienok sú anachronizmy produktívne či dokonca kreatívne (Montandon – Neiva 2018)? Ako pristupovať k literárnovedne nepoučeným anachronizmom, ktoré vyplývajú z komodifikácie metodologických prístupov (k diskusii o ahistorických lektúrach eposu *La Chanson d'Yde et Olive* z perspektívy *gender studies* por. Podetti 2019, 212 – 213)? Do témy čísla privítame materiálové štúdie zamerané na konkrétne prípady anachronických lektúr, ale aj všeobecnejšie teoretické state.

Návrhy na štúdie v rozsahu 1800 znakov (vrátane medzier) spolu s biobibliografickou notickou (700 znakov vrátane medzier) posielajte do 15. 5. 2026 na adresy:

jana.truhlarova@savba.sk, jan.zivcak@savba.sk.

Oznámenie o prijatí, resp. neprijatí abstraktu: 30. 5. 2026

Dĺžka príspevkov: do 36 000 znakov (vrátane medzier a bibliografie)

Termín odovzdania rukopisov: 15. 11. 2026

Výsledky recenzného konania: do 28. 2. 2027

Publikovanie čísla: jún 2027

Literatúra

- Baroni, Raphaël – Antonio Rodriguez, eds. 2014. *Les passions en littérature. Études de lettres 1/2014*. Lausanne: Université de Lausanne.
- Bartholeyns, Gil. 2010. „Le passé sans l’histoire. Vers une anthropologie culturelle du temps.“ *Itinéraires* 3: 47 – 60.
- Besson, Florian. 2025. „(Ne pas) travailler sur les croisades à l’heure du génocide palestinien.“ *Mosaïque* 24. Dostupné na: <https://www.peren-revues.fr/mosaïque/2861> [cit. 14. 2. 2026].
- Bloch, Béatrice. 2010. „La construction de l’émotion chez le lecteur. Immersion et persuasion esthétique.“ *Poétique* 163: 339 – 348.
- Boquet, Damien – Piroska Nagy. 2015. *Sensible Moyen Âge. Une histoire des émotions dans l’Occident médiéval*. Paris: Seuil.
- Bouju, Emmanuel – Alexandre Gefen. 2013. „Introduction.“ In *L’émotion, puissance de la littérature ?*, eds. Emmanuel Bouju – Alexandre Gefen, 5 – 10. Bordeaux: Presses Universitaires de Bordeaux.
- Corbellari, Alain. 1997. *Joseph Bédier, écrivain et philologue*, Genève: Droz.
- Corbin, Alain – Jean Jacques Courtine – Georges Vigarello, eds. 2016. *Histoire des émotions*. Vol. 1 – 2. Paris: Seuil.
- De Craim, Alexandre. 2013. „Un écrivain de l’Histoire dans l’Histoire : La modernité d’Honoré d’Urfé vue par le XIXe siècle“. In *Audace et modernité d’Honoré d’Urfé*, ed. Marie-Claude Mioche, 65 – 80. Paris: Honoré Champion.
- Dion, Nicholas. 2012. *Entre les larmes et l’effroi. La tragédie classique française (1677-1726)*. Paris: Classiques Garnier.
- François, Stéphane. 2020. „Le Moyen Âge idéalisé de l’extrême droite européenne.“ *Parlement[s], revue d’histoire politique* 32, 2: 217 – 231.
- Gautier, Léon. 1878. *Les Épopées françaises. Études sur les origines et l’histoire de la littérature nationale. Tome I. 2. vyd.* Paris: Palmé.
- Héas, Stéphane – Omar Zanna, eds. 2021. *Les émotions dans la recherche en sciences humaines et sociales. Épreuves du terrain*. Rennes: Presses universitaires de Rennes.
- Jauss, Hans Robert. 1977. *Alterität und Modernität der mittelalterlichen Literatur. Gesammelte Aufsätze 1956-1976*. München: Fink.
- Larrington, Carolyne. 2024. *Approaches to Emotion in Middle English Literature*. Manchester: Manchester University Press.
- Longnon, Auguste. 1877. *Étude biographique sur François Villon d’après les documents inédits conservés aux Archives nationales*. Paris: Henri Menu.
- Lucken, Christopher. 2014. „Actualité de la *Chanson de Roland*.“ In *Le Savant dans les Lettres*, eds. Valérie Cangemi – Alain Corbellari – Ursula Bähler, 93 – 106. Rennes: Presses universitaires de Rennes.
- Mathieu-Castellani, Gisèle. 2012. *Éloge de la colère. L’humeur colérique dans l’Antiquité et à la Renaissance*. Paris: Hermann.
- Montandon, Alain – Saulo Neiva, eds. 2018. *Anachronismes créateurs*. Clermont-Ferrand: Presses universitaires Blaise Pascal.
- Patoine, Pierre-Louis. 2015. *Corps/texte. Pour une théorie de la lecture empathique*. Lyon: ENS Éditions.
- Petit, Emmanuel. 2022. *Science et émotion. Le rôle de l’émotion dans la pratique de la recherche*. Versailles: Éditions Quæ.
- Podetti, Elena. 2019. „Entre androgynie, sang et sainteté. Aspects du sacré dans la *Chanson d’Yde et Olive*.“ In *La chanson de geste et le sacré*, eds. Nathalie Bragantini-Maillard –

- Émilie Goudeau – Françoise Laurent – Claude Roussel – Nora Viet, 203 – 214.
Clermont-Ferrand: Presses universitaires Blaise Pascal.
- Rosenwein, Barbara. 1999. *Emotional Communities in the Early Middle Ages*, Ithaca – London, Cornell University Press.
- Toudoire-Surlapierre, Frédérique. 2013. „Critiques de l’émotion.“ In *L’émotion, puissance de la littérature ?*, eds. Emmanuel Boujou – Alexandre Gefen, 191 – 211. Bordeaux: Presses Universitaires de Bordeaux.
- Van Hemelryck, Tania. 2009. „La *Chanson de Roland* aux XIXe, XXe et XXIe siècles. De la glorification nationale à l’instrumentalisation idéologique.“ *Interférences littéraires* 3: 27 – 35.
- Wimsatt, William K. – Monroe Beardsley. 1949. „The Affective Fallacy.“ *Sewanee Review* 57, 1: 31 – 55.